

בכורות ח, ב

אמר ליה: ההוא גברא דאזיל ובעי איתתא ולא יהבו ליה, מאי חזי ליה דאזיל היכא דמדלו מיניה. שקל סיכתא, דצה לתתאי — לא עאל, לעילאי — עאל, אמר האי נמי מיתרמי בת מזליה.

רש"י

דמידלו מינה. שמיוחסת מן הראשונה ושואל אותה הרי יש לו ללמד הואיל ולא נתנו לו את הראשונה כל שכן זו. סיכתא. קבילי"א. [דצה] לתתאי. דצה השפיל ידו ונעצה בכותל במקום שאין חור ולא על, דלי דצה הגביה [ידו] ודצה במקום שיש חור ועל.

ביאור הגר"א

אמרי ליה ההוא גברא דאזיל ובעי אתתא ולא יהבו ליה מאי חזא דאזיל להיכא דמדלוי מינה. הענין, שכל הניצוח שלהם היה על מעלת ישראל והאומות, שאמרו לו: האיך יתכן כמו שאתם אומרים שישראל הן למעלה מכל האומות, "ישראל עם קרובו"⁴⁵⁸. "והייתם לי סגולה מכל העמים"⁴⁵⁹. "ולתתך עליון על [כל הגוים]"⁴⁶⁰, וכהנה רבות.

ואמרו⁴⁶⁸: "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן"⁴⁶⁹ כו' מאי בעי בשעיר מאי בעי בפארן, מלמד שהחזיר את התורה לכל האומות ולא קבלו ממנו. ובוהו היתה תשובה⁴⁷⁰, וכי אפשר שאתם יותר במדרגיגה עליונה, אם כן אחר שלא רצו להיות לו לאשה, [אשר הם] יותר שפלים מכם, האיך הלך אחר כך לכם. אחר כותבי זה מצאתי במהרש"א⁴⁷¹ שהתחיל גם כן כנ"ל.

וידוע, שעל ידי התורה נתקדשו ישראל להקב"ה ונעשו לו 'אשה', כמו שנאמר⁴⁶¹: (קח) "לך [אהב] אשה אהובת ריע [...] כאהבת ה' את בני ישראל"⁴⁶². [וכתיב] "לאמר הן ישלח איש [את] אשתו". (ואיה) ו"איזה ספר כריתות אמכם"⁴⁶³. [וכן] ⁴⁶⁴:

458 תהלים קמח, יד. 459 שמות יט, ה. 460 דברים כו, יט. 461 הושע ג, א. ועיין להלן עמ' נא מילחא כי סריא בד"ה וענין הברית. 462 ירמיה ג, א. 463 ישעיה נ, א. 464 הושע ב, כא. 465 ירמיה לא, לא. 466 הושע ב, ט. 467 שם, יח. 468 עבודה זרה ב, ב. 469 דברים לג, ב. 470 לניצוח דלעיל. 471 בגמ' שלפנינו בחידושי אגדות בד"ה הא' ההוא גברא. וראה במבוא דממשפט זה מוכח שאין זה לשון רבינו. ועיין בעלית קיר אות כד שכתב: "ונפלאתי אשר לא העירו שיש מהם עוד שכן פירש המהרש"א".

451: "אש, אחד ממששים יא דרגא דעשו, וכן אנחנו לקה ממנו הנבואה בגלות, על פי כן בחלום אדבר בו. ממששים כנבואה"⁴⁵³. וכן ישנים בגלות, אחד ממששים⁴⁵, וכמו שנאמר⁴⁵⁵: "כשוב ציון היינו כחולמים". כמו⁴⁵⁶ שהכל הן שיתין דרגין, דנבואה כו', וכן הוא

יה. 446 בראשית כז, לה. שית כז, לו. 449 משלי ח, כן 'ערמה', כי מן התורה יולד 45 סוטה כא, ב: "כיון שנכנסה 451 ברכות נו, ב. ככת"י: שהסתרתי פני מהם — בחלום נה — אחד ממששים למיתה". אדבר בו, דא הוא חד משתיך. 457 עיין חידושי אגדות זינו עיקר הוא על דרך ששים, ' שהוא נחשב חלק דבר, יאמר מו שאמרו בטל בששים". ע"כ

שק"ל סיכתא דצא לתתאי לא עאל
 לעילאי עאל, אמר האי נמי מתרמי
 ליה בת מזליה. אמרו 472: "הכל תלוי
 במזל ואפילו ספר תורה בהיכל". והענין
 קשה להולמו. והענין הוא, כמו שאמרו 473
 ר' אלעזר דחיקא ליה שעתא כו', ואמרו
 בזוהר 474 ובתיקונים 475 שלפי שבגלגול
 הראשון פגם מה שפגם, לכן דחקה לו
 שעתו 476.

וענין דחיקת השעה, הוא כמו שאמרו
 בתיקונים שאינו נולד בשעה המוכנת לו
 לטבעו ואינו 477 מוכן למזוג, ואותה השעה
 דוחקת לו, לפי שאינה שעתו המוכנת לו
 לטבעו. ואמרו 478 אשרי מי שנולד בשעתו
 המכוונת לו. וזהו אדם שיש לו מזל ושעתו
 עומדת לו, והכל כפי מה שהיה בגלגול,
 שדחק הוא את השעה לכן גם כן השעה
 דוחקתו, וכמו שאמרו 479 כל הדוחק את
 השעה השעה דוחקתו, וכל הגדחה מפני
 השעה שעה עומדת לו. וזהו שאמרו הכל

תלוי במזל, בשעה שנולד, אפילו התורה גם
 כן, למי שנולד בשעה המוכן לתורה, כמו
 שאמרו בתיקונים 480.
 ובמדרש 481: שאלה ההיא מטרוניתא לר'
 יוסי בר חלפתא מהו שכתוב 482 'יהב
 חוכמתא לחכימין' כו', לשוטים מיבעי ליה.
 אמר לה אם אתה מלוה מעות למי אתה
 מלוה לעשיר או לעני, אמרה לו לעשיר,
 אמר לה אדרבה לעני צריך להלוות, אמרה
 לו לפי שאינו בטוח, אמר לה כן יהיב
 חוכמתא לחכימין. עד כאן. והענין, כמו
 שאינו רוצה להלוות מעות לעני לפי שאינו
 בטוח, שאינו בר מזל לזה, כן בתורה, מי
 שאינו נולד במזל של תורה אינו נותנו לו,
 כי לא ישאר בידו אחר שאינו במזלו.

וזהו שאמרו 483: "דברי חכמים כדרכונות
 וכמשמרות" 484 כו', מה דרבן מכוון [את
 הפרה לה]תלמיה להוציא חיים לעולם, אף
 דברי תורה מכוונים ללומדיהם מדרכי

472 זוהר ח"ג פרשת נשא קלד ע"א. 473 תענית כה, א. 474 ח"ג פרשת פנחס רטו ע"ב.
 475 תיקון סט פד ע"ד. 476 בביאור רבינו שם: "אע"פ שהיה צדיק גמור, מ"מ חוכיה בגלגול
 הראשון גרמו ליה שלא היה יכול בגלגול הזה לקיימא ליה שעתא, כמ"ש בתיקונים". ועיין בביאור
 רבינו למשלי כא, טז שאם אינו מתקן מה שעוות בשלש פעמים [גלגולים], אז ימות מיתת עולם.
 וע"ע בביאור ליונה א, ד ולמשלי יד, א ההבדל שבין הנשמה לגוף. 477 בכת"י התיבות "ואינו
 ... לטבעו". נמצאות לעיל לפני "וענין דחיקת השעה". 478 בתיקונים שם. 479 עירובין יג,
 ב ופרש"י שם: "הדוחק את השעה - מתיגע להעשיר ולהתגדל, ורואה שאינו מצליח, ואף על פי כן
 חוזר והולך למרחקים, ומכניס עצמו לגבוהות. שעה עומדת לו - לאחר זמן עתידה לעמוד לו שעה
 מצלחת". עיין ברכות סד, א: "וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו". 480 בביאור רבינו
 תיקוני זוהר שם: "עיקר שעתא האמור כאן על מזונא דאורייתא, להשיג כפי מדריגתו הראוי".
 481 קהלת רבה פרשה א: "מטרונה אחת שאלה את רבי יוסי בר חלפתא אמרה ליה מהו רין שנאמר
 'יהב חכמתא לחכימין' לא הוה צריך קרא למימר אלא 'יהב חכמתא ללא חכימין ומנדעא ללא ידעי
 בינה', אמר לה משל אם יבאו אצלך שני בני אדם ללות ממך ממון, אחד מהן עשיר ואחד מהן עני
 לאיזה מהן את מלוה לעשיר או לעני, אמרה לו לעשיר, אמר לה ולמה, אמרה לו שאם אבד העשיר
 ממוני יש לו מהיכן יפרע אבל אם איבד העני ממוני מאיך יפרע לי, אמר לה ולא ישמעו אונין מה
 שאת מוציאה מפין, אילו נתן הקדוש ברוך הוא חכמה לטפשים, היו יושבין והוגין בה בבתי כסאות
 ובבתי תיאטריאות ובבתי מרחצאות, אלא נתן הקדוש ברוך הוא חכמה לחכימין, והם יושבין והוגין
 בה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, הוי יהיב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה". 482 דניאל
 כ, כא. 483 חגיגה ג, ב. 484 קהלת יב, יא.

המיתה לדרכי חיים, אי מד
 אף דברי תורה מטלטלין,
 'וכמשמרות' כו'. והענין י
 שמשם כל העשירות והחיים
 [כמו שנאמר] 485: "ורב תבו
 כן בדברי תורה. יכול 486 כ
 אינו עומד במקום אחד אל
 כמו שאמרו 487 גלגל החו
 בדברי תורה. לכן נמשל לו
 ממקומו, כן בדברי תורה, כי
 נותנה אלא למי שישאו
 שנאמר 488: "ותקע[תיו] יתו

485 משלי יד, ד. 486 1
 כהשלמה. 487 שבת קנא,
 נאמן לנשענים עליו כי לא ימו
 המוזכר לעיל. 491 ספרי
 ליתן תורה לישראל, לא על י
 עשו, אמר להם מקבלים אחם
 עצמם של אותם האנשים ואב
 בני עמון ומואב, אמר להם מ
 וכו'. הלך אצל בני ישמעאל ז
 'לא תגנובו', אמרו לו כל עצמ
 ואומה שאל להם אם מקבלינ
 חרבך תחיה". 494 בראשית
 הנ"ל.

רצה לומר, במקום אשר לא ימוט⁴⁸⁹.
וזה שאמרו שקל סיכתא ודצה לתתאי
לא עאל. שהחכמה נמשלה ליתד שאינו
נכנס למקום שפלים במדריגה, לשוטים.

דצה לעילאי ועאל. "יהב חוכמתא
לחכימין"⁴⁹⁰, לפי שהוא בת מולו כנ"ל, כן
הוא בנתינת התורה, שלא קבלו האומות⁴⁹¹
שאינה בת מולם, שנאמר⁴⁹²: "לא תרצח
ולא תנאף". ועשו אומנותו על החרב⁴⁹³,
וישמעאל ידו בכל"⁴⁹⁴. עד דאיתרמי
פיה בת מזליה הישראל.

המיתה לדרכי חיים, אי מה דרבנן מטלטל
אף דברי תורה מטלטלין, תלמוד לומר
'זכמשמרות' כו'. והענין שנמשל לדרכן,
שמשם כל העשירות והחיים של עולם הזה,
[כמו שנאמר]⁴⁸⁵: "ורכ תבואות בכח שור".
כן בדברי תורה. יכול⁴⁸⁶ כשם שהעשירות
אינו עומד במקום אחד אלא הולך לאחר,
כמו שאמרו⁴⁸⁷ גלגל החוזר בעולם, כן
בדברי תורה. לכן נמשל למסמר שאינו זו
ממקומו, כן בדברי תורה, כי ה' יתברך אינו
נותנה אלא למי שישאר בידו, וכמו
שנאמר⁴⁸⁸: "ותקע[תיו] יתד במקום נאמן".

485 משלי יד, ד. 486 תיבות: "יכול" — שאינו זו ממקומו, כן בדברי תורה נמצא בכת"י
כהשלמה. 487 שבת קנא, ב. 488 ישעיה כב, כג. 489 עיין פירש"י שם: "מקום שהוא
נאמן לנשענים עליו כי לא ימוט, סרס את המקרא ותקעתיו יתד נאמן במקום". 490 דניאל שם
המוזכר לעיל. 491 ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שמג: "כשנגלה הקדוש ברוך הוא
ליתן תורה לישראל, לא על ישראל בלבד הוא נגלה, אלא על כל האומות, תחילה הלך אצל בני
עשו, אמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם 'לא תרצח', אמרו כל
עצמם של אותם האנשים ואביהם רוצח הוא שנאמר 'זהידיים ידי עשו' ועל חרבך תחיה'. הלך אצל
בני עמון ומואב, אמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם 'לא תנאף'
וכו'. הלך אצל בני ישמעאל אמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם
'לא תגנוב', אמרו לו כל עצמם אביהם ליסטים היה שנאמר 'זהוהא יהיה פרא אדם'. וכן לכל אומה
ואומה שאל להם אם מקבלים את התורה". 492 דברים ה, יז. 493 בראשית כז, מ: "ועל
חרבך תחיה". 494 בראשית טז, יב: "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל". סיפא דקרא המובא בספרי
הנ"ל.

בשעה שנולד, אפילו התורה גם
ולד בשעה המוכן לתורה, כמו
קונים⁴⁸⁰.

שאלה היא מטרוניתא לר'
לפתא מהו שכתוב⁴⁸² יהב
כימין כו', לשוטים מיבעי ליה.
ז אתה מלוח מעות למי אתה
או לעני, אמרה לו לעשיר,
כה לעני צריך להלוות, אמרה
גו במות, אמר לה כן יהיב
כימין. עד כאן. והענין, כמו
ל[ה]לות מעות לעני לפי שאינו
בר מזל לזה, כן בתורה, מי
נמול של תורה אינו נותנו לו,
בידו אחר שאינו במזלו.

48: "דברי חכמים כדרכונות
4 כו', מה דרבנן מכון [את
יה להוציא חיים לעולם, אף
מכוונים ללומדיהם מדרכי

474 ח"ג פרשת פנחס רטז ע"ב.
צדיק גמור, מ"מ חוביה בגלגול
כמ"ש בתיקונים". ועיין בביאור
[גלגולים], אז ימות מיתת עולם.
477 בכת"י התיבות "ואינו
יקונים שם. 479 עירובין יג,
אה שאינו מצליח, ואף על פי כן
אחר זמן עתידה לעמוד לו שעה
מפניו". 480 בביאור רבינו
להשיג כפי מדרגתו הראוי.
פתא אמרה ליה מהו דין שנאמר
ללא חכימין ומנדעא ללא ידעי
אחד מהן עשיר ואחד מהן עני
מה, אמרה לו שאם אבד העשיר
אמר לה ולא ישמעו אונקין מה
יושבין והוגיז בה בכתו כסאות
זה לחכימין, והם יושבין והוגיז
א לידעי בינה". 482 דניאל